

Anàlisi de l'ocupació per compte propi a Catalunya¹

JOAN LLUIS CAPELLERAS I ENRIC GENESCA

Universitat Autònoma de Barcelona

1. Aquest treball es basa en un estudi realitzat pels autors en el marc de l'Observatori de la Pime, de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB) i del Departament d'Economia de l'Empresa, Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), finançat per la Diputació de Barcelona. Les dades en què es basa l'article corresponen a la província de Barcelona.

ABSTRACT

Self-employment has been stimulated over recent years by supportive policies in many European countries. Accordingly, this topic has received a renewed interest in academic research. In this paper the main characteristics of self-employment in Catalonia are analysed and compared to Spain and other selected European Union countries. Data for this study is mainly extracted from the Labour Force Survey and we focus on self-employed with less than 11 employees. Overall, results show that self-employed in micro enterprises located in sectors such as construction, trade, transport, hotels and restaurants have a very low level of education and that their employment status seems to derive from a lack of alternative employment opportunities.

1. INTRODUCCIÓ

La Unió Europea i els estats membres han implantat en les últimes dècades moltes accions per fomentar l'ocupació per compte propi i la creació d'empreses i han desenvolupat programes específics de suport. Les mesures i actuacions realitzades i també els organismes i institucions que ofereixen serveis i programes de suport també han augmentat molt a Catalunya i a Espanya. L'interès a fomentar l'autoocupació és fruit de l'important paper que hi juguen les noves empreses, i sobretot les microempreses, tant en la creació d'ocupació com en el desenvolupament econòmic. D'aquí també que en l'àmbit acadèmic hi hagi un interès creixent per l'anàlisi de l'ocupació per compte propi com a alternativa a l'ocupació assalariada i també per l'estudi de les característiques dels ocupats que treballen pel seu compte.

En aquesta línia de recerca s'insereix aquest article, ja que s'hi analitzen les principals característiques de l'autoocupació a Catalunya prenent com a punts de referència Espanya i alguns països de la Unió Europea (UE). En el treball, es presta una atenció especial als treballadors pel seu compte sense assalariats (autònoms) i als que donen feina (ocupadors) a 10 o menys treballadors a fi d'observar el comportament específic del segment de les microempreses. Per això, es fan servir diverses fonts de dades, principalment les que recull l'Enquesta de Població Activa (EPA).

En els apartats següents es presenta una breu revisió de la literatura i la descripció de la metodologia de la recerca. En la secció de resultats s'analitzarà en primer lloc el pes actual de l'autoocupació i de les microempreses en el conjunt de l'economia, i també la distribució sectorial que presenten. Tot seguit ens centrarem en els dos factors clau que, segons la revisió bibliogràfica realitzada, determinen d'una manera més important la creació, supervivència i creixement de les petites empreses: la motivació bàsica de l'individu per treballar pel seu compte i també el nivell de capital humà que presenta. Com a aproximació al primer d'aquests factors farem servir les dades sobre variacions en les taxes de desocupació i d'ocupació per compte propi de manera que hi puguem inferir, en termes generals, la principal motivació per treballar per compte propi. Pel que fa al capital humà de l'empresari, la nostra anàlisi es dedica al nivell d'educació formal dels treballadors pel seu compte i dels empresaris de microempreses, en comparació amb el dels assalariats i els aturats.

2. REVISIÓ DE LA LITERATURA

En la literatura predominen dues perspectives o enfoc que tracten d'explicar les variacions en les taxes d'ocupació per compte propi i de creació d'empreses. Cadascuna d'elles s'associa a una motivació bàsica diferent per crear una empresa. El primer enfoc (motivació *pull*) considera que un treballador per compte propi pot ser un empresari amb èxit que identifica i explota noves oportunitats de negoci introduint nous productes i/o processos de producció. D'acord amb aquesta visió, un percentatge elevat d'ocupació per compte propi en un determinat país reflecteix un elevat esperit empresarial (*entrepreneurship*) i s'associa positivament amb l'evolució de l'ocupació. Hi ha evidència empírica que corrobora aquesta perspectiva (Taylor, 1996; Blanchflower i Oswald, 1998; Lin *et al.*, 2000).

Sota el segon enfoc (motivació *push*), l'ocupació per compte propi està associada positivament amb la desocupació ja que la gent es veu «empesa» a establir les seves pròpies empreses perquè no pot trobar oportunitats de treball assalariat adequat. S'ha observat que les persones que passen d'un treball assalariat a estar autoocupades són les que han rebut remuneracions relativament baixes, canvien de treball sovint i han experimentat freqüents o llargs períodes de desocupació (Evans i Leighton, 1989). També hi ha evidència que dona suport a aquest enfoc (Storey, 1991; Audretsch, 1993; Ritsilä i Tervo, 2002).

En aquest sentit, els resultats de la investigació d'Alba-Ramírez (1994) a Espanya mostren que la durada de la desocupació incrementa significativament la probabilitat que una persona esdevingui autoocupada. També en el cas espanyol, els resultats obtinguts en la investigació de Carrasco (1999) indiquen que els desocupats tenen més probabilitat d'entrar en l'ocupació per compte propi. De l'estudi recent de Thurik i Verheul (2003) es desprèn que, a Espanya, l'alt volum de petites empreses, i en especial de microempreses, està relacionat amb el predomini d'aquesta mena de motivació.

Una altra de les qüestions que ha rebut una gran atenció per part dels investigadors que han estudiat l'autoocupació i/o la creació d'empreses és la influència del nivell de formació i experiència, és a dir, del capital humà dels treballadors que treballen pel seu compte. La diversitat de resultats que s'observen en aquesta revisió es pot explicar per l'existència de les dues motivacions bàsiques per crear una empresa a les quals ja ens hem referit. Així, Robinson i Sexton (1994) conclouen que la formació té una estreta relació amb l'ocupació per compte propi ja que els autoempleats posseeixen un nivell d'educació superior que el dels individus que treballen com a assalariats. Els resultats obtinguts per Pinillos (2001) també mostren que el capital humà que afavoreix la creació d'empreses té relació amb l'educació formal i amb l'experiència que s'aconsegueix exercint activitats de direcció. En canvi, els resultats de Blanchflower (2000) indiquen que, d'una banda, els grups d'individus menys formats (estudis realitzats fins als 14 anys) i, de l'altra, els més formats (estudis acabats amb 22 o més anys) tenen la més alta probabilitat de ser treballadors pel seu compte. La investigació de Carrasco (1999) mostra que els percentatges més elevats de desocupació desplacen els ocupats menys formats cap a l'ocupació per compte propi.

A més d'incidir sobre la probabilitat de crear una empresa pròpia, el nivell d'educació formal incideix també en la capacitat de supervivència de les empreses. Després d'una àmplia i completa revisió de la literatura, Storey (1994) conclou que l'única característica personal que no dona resultats contradictoris quan es relaciona amb la supervivència de les empreses és el nivell d'educació formal de l'empresari-directiu. D'altres característiques, com ara l'edat, el gènere o l'experiència prèvia, ofereixen resultats menys contundents. En general, l'evidència empírica abona que el nivell de resultats d'una nova empresa està relacionat positivament amb el nivell d'educació formal dels seus fundadors (Bates, 1989; Gimeno *et al.*, 1997)

La variable educació formal de l'empresari-directiu explica també, en part, la capacitat de creixement de les noves empreses. Aquest és un resultat habitual en les investigacions sobre les empreses d'alt creixement (*gasela*). Les dues variables característiques de les empreses *gasela* joves són el nivell d'educació formal de l'empresari-directiu i la motivació per crear l'empresa.

2. L'única excepció s'observa en el sector dels serveis empresarials. En aquestes activitats, sobretot de caràcter professional, no es dona la igualtat entre totes dues bases de dades pel fet que hi ha professionals que són treballadors per compte d'altri però que estan donats d'alta en l'IAE i, encara que no sigui el nucli principal de la seva activitat, realitzen alguna feina de caràcter professional per compte propi.

Respecte a la primera variable, Julien (2000) observa que els propietaris-directius de les pimes d'alt creixement tenen nivells d'educació formal superiors a la mitjana. En relació amb la segona variable, aquest autor conclou que la motivació tipus *pull* és, juntament amb la formació, el principal determinant de la probabilitat de creixement de l'empresa. Els estudis centrats en el creixement de les microempreses en els països en vies de desenvolupament destaquen igualment que el nivell de capital humà de l'empresari i el sector econòmic constitueixen els principals factors determinants en el creixement d'aquestes (Mead i Liedholm, 1998; McPherson, 1998).

3. FONTS DE LES DADES I METODOLOGIA

En aquest treball s'estudien els trets característics de l'autoocupació a Catalunya, per bé que es fan servir dades relatives a l'àmbit provincial de Barcelona. Aquestes característiques són, doncs, les que presenten la major part dels treballadors per compte propi a Catalunya i així ens hi referirem a l'anàlisi. Aquestes dades es comparen amb les d'Espanya i d'altres països de la Unió Europea (UE) i, per aquesta raó, corresponen sobretot a l'any 2000. D'acord amb la metodologia emprada en recerques prèvies (Capelleras i Genescà, 2002; 2003), els països de referència seleccionats són Alemanya, França i el Regne Unit. També es tenen en consideració les dades agregades dels quinze països de la UE abans de la recent ampliació.

Les dades emprades per dur a terme l'estudi s'han extret principalment de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE i de la Labour Force Survey (LFS) d'Eurostat. També es fa servir el Directori Central d'Empreses (DIRCE) de l'INE i la base de dades sobre pimes i el sisè informe *Enterprises in Europe* d'Eurostat. S'ha d'assenyalar també que, de l'anàlisi creuada de les dades que proporcionen el DIRCE i l'EPA, s'observa que el nombre de microempreses que registra el DIRCE és pràcticament igual al de les persones que a l'EPA es declaren treballadors per compte propi i que treballen en empreses de menys de 10 treballadors, tant a la província de Barcelona com a Espanya. En aquest sentit, sembla lògic pensar que els qui es declaren treballadors per compte propi de microempreses siguin precisament els que en són empresaris-directius. En aquest supòsit es basa el nostre estudi de les característiques dels empresaris de microempreses.²

L'anàlisi comença amb el nombre d'ocupats per empresa i amb el pes percentual de l'ocupació per compte propi i de les empreses de menys d'11 treballadors. També es presenta la distribució sectorial de l'autoocupació i les microempreses. Les dades sectorials s'analitzen prenent com a punt de referència la Classificació Estadística d'Activitats Econòmiques (CNAE).

Per inferir la motivació predominant per crear una empresa es determina tot seguit quin és la relació entre la taxa de variació de l'ocupació total i la relativa a l'ocupació per compte propi, a partir de les dades que proporciona l'EPA. En funció del signe positiu o negatiu d'aquesta relació inferirem, d'acord amb les investigacions revisades, que la motivació predominant per treballar per compte propi és *pull* o *push*.

Finalment, el nivell de formació dels autoempleats i també el dels assalariats i els aturats s'estima a partir dels anys d'educació formal de cadascun d'aquests grups. Es calcula com el producte del pes percentual de cada nivell d'educació pel nombre d'anys d'educació reglada en aquest nivell, d'acord amb les correspondències següents: nivell baix = 6 anys, nivell mitjà = 12 anys, nivell alt = 17 anys. Aquestes tres categories corresponen a la Classificació Internacional d'Educació (ISCED).

4. ANÀLISI DE LES DADES

4.1. Dimensió empresarial i pes de les microempreses i de l'ocupació per compte propi

Segons que es mostra a la taula 1, amb les dades relatives al nombre mitjà d'ocupats per empresa, es constata que la dimensió mitjana de les empreses catalanes i espanyoles és inferior a la dels països europeus seleccionats. El nombre mitjà d'ocupats per empresa és de 5,3 a Cata-

lunya (Barcelona) i de 4,7 a Espanya, mentre que puja al 6,3 al Regne Unit, 6,9 a França i 8,6 a Alemanya.

TAULA 1
NOMBRE MITJÀ D'Ocupats PER EMPRESA, OCUPACIÓ EN MICROEMPRESSES, TREBALL PER COMPTE PROPI, EMPRESARIS SENSE ASSALARIATS, OCUPADORS I AJUDA FAMILIAR

	CATALUNYA (BARCELONA)	ESPANYA	ALEMANYA	FRANÇA	REGNE UNIT	UE-15
Nombre mitjà d'ocupats per empresa	5,3	4,7	8,6	6,9	6,3	6,0
Microempreses (1)	92,8%	94,8%	87,9%	93,2%	94,4%	93,1%
Treball en microempreses (2)	33,3%	41,3%	25,9%	30,8%	26,5%	33,6%
Treball per compte propi (2)	16,7%	20,4%	10,9%	11,4%	11,7%	15,3%
Empresaris sense assalariats (2) (3)	11,6%	12,6%	5,2%	5,8%	8,4%	8,1%
Ocupadors amb menys d'11 assalariats (2)	2,9%	4,6%	3,9%	3,7%	2,3%	4,6%
Ocupadors amb més de 10 assalariats (2)	0,8%	1,0%	1,0%	0,6%	0,6%	0,9%
Ajuda familiar	1,4%	2,2%	0,8%	1,3%	0,4%	1,7%

(1) % sobre el nombre total d'empreses, (2) % sobre ocupació total, (3) Inclou els membres de cooperatives.

Font: Elaboració pròpia a partir d'EPA (any 2000), LFS (any 2000), SMEs in Europe (Eurostat, 2001) i DIRCE (any 2001).

Pel que fa a les microempreses, més del 90 per 100 del total de la població empresarial correspon a aquest segment, tant a Espanya, un 94,8 per 100, com a Catalunya (Barcelona), un 92,8 per 100. Aquesta proporció és semblant a la que s'observa als quinze països de la UE. Tanmateix, el percentatge d'ocupació que integra aquest segment empresarial a Catalunya (Barcelona) i Espanya és considerablement superior al pes que té a països com Alemanya, França o el Regne Unit. A Catalunya (Barcelona), un 33,3 per 100 de l'ocupació correspon a les microempreses, una proporció gairebé idèntica a la de la UE-15 (33,6 per 100). La situació difereix especialment en el cas espanyol, ja que fins a un 41,3 per 100 dels ocupats treballen a microempreses. En canvi, aquest percentatge és del 25,9 a Alemanya, del 26,5 al Regne Unit i del 30,8 per 100 a França.

L'elevat pes de l'ocupació per compte propi és una altra característica específica del teixit empresarial de Catalunya, altament relacionada amb les anteriors. En concret, segons les dades de l'any 2000 l'autoocupació a Catalunya (Barcelona) arriba a un 16,7 per 100 de l'ocupació total. A Espanya l'ocupació per compte propi és encara més elevada, ja que un de cada cinc ocupats, un 20,4 per 100, es declara treballador per compte propi, mentre que a França, Alemanya i el Regne Unit aquest percentatge varia entre el 10 i l'11 per 100. En especial, la proporció d'empresaris sense assalariats (treballadors independents o autònoms) a Catalunya (Barcelona) (un 11,6 per 100) i també a Espanya (12,6 per 100) és considerablement superior a la del conjunt de la UE-15 (8,1 per 100) i a la dels països seleccionats.

4.2. Distribució sectorial de l'ocupació per compte propi

D'acord amb les dades reflectides a la taula 2, tant a Catalunya (Barcelona) com a Espanya els sectors d'activitat que mostren uns nivells més grans d'autoocupació i d'ocupació en microempreses són, a més de l'agricultura i la pesca, la construcció, el comerç, l'hosteleria, els transports, els serveis empresarials i altres serveis socials. Aquests sectors (llevat d'agricultura i pesca), intensius en ocupació per compte propi i amb un teixit empresarial integrat sobretot per microempreses, acumulen un 47,7 per 100 de l'ocupació total en el cas català (província de Barcelona) i fins a un 50,4 per 100 a Espanya.

L'ocupació per compte propi a Catalunya (Barcelona) és del 44,0 per 100 en l'hosteleria i se situa entre el 28,0 per 100 en el comerç, el 26,9 per 100 en altres serveis socials, el 24,3 en la construcció i el 22,9 en el transport. És especialment destacable el fet que la construcció i l'hosteleria presentin uns percentatges d'ocupació per compte propi sensiblement superiors als d'Espanya i Europa.

TAULA 2
 OCUPACIÓ, TREBALL PER COMPTE PROPI I OCUPACIÓ EN MICROEMPRESES SEGONS EL SECTOR D'ACTIVITAT (%)

	CATALUNYA (BARCELONA)		ESPANYA		ALEMANYA		FRANÇA		REGNE UNIT		UE-15	
	AUTOOCUPACIÓ (1)	MICROEMPRESES (2)	AUTOOCUPACIÓ (1)	MICROEMPRESES (2)	AUTOOCUPACIÓ (1)	MICROEMPRESES (2)	AUTOOCUPACIÓ (1)	MICROEMPRESES (2)	AUTOOCUPACIÓ (1)	MICROEMPRESES (2)	AUTOOCUPACIÓ (1)	MICROEMPRESES (2)
Agricultura	77,6	83,4	49,8	76,1	32,6	63,6	54,3	86,9	43,5	74,3	51,5	81,3
Pesca	51,9	51,9	36,5	60,1	27,9	46,3	37,9	70,2	54,6	67,6	43,2	69,4
Mineria	0,0	0,0	2,9	13,4	1,6	4,7	5,0	10,4	4,4	10,2	4,3	15,3
Indústria	8,7	14,9	11,1	22,0	4,4	12,2	4,6	14,3	4,7	12,5	7,3	18,4
Energia	0,0	0,0	1,5	10,8	1,0	5,4	0,4	2,9	1,9	6,4	1,5	10,7
Construcció	24,3	38,9	19,6	41,7	12,9	32,9	18,7	45,1	31,2	48,6	21,7	45,3
Comerç	28,0	62,9	28,8	63,8	13,1	36,7	14,0	36,8	11,1	36,6	20,6	47,5
Hosteleria	44,0	74,4	25,3	64,7	21,2	50,9	20,7	54,4	9,6	35,8	21,2	54,6
Transport	22,9	26,6	21,3	36,7	7,8	18,1	4,4	11,0	11,1	21,6	10,6	23,8
Interm. financera	7,2	23,7	5,9	39,7	9,7	19,4	3,8	14,0	3,2	14,6	6,8	22,7
Serv. empresarials	17,6	33,0	20,9	41,8	20,3	38,6	11,6	32,1	18,2	35,7	20,8	40,2
Educació	0,9	9,1	3,7	11,1	4,2	18,8	1,0	43,7	3,9	9,6	2,9	20,8
Sanitat	7,3	21,8	6,6	18,9	8,6	27,7	9,6	19,8	6,8	19,9	8,1	23,6
Altres serv.socials	26,9	52,7	22,0	51,8	18,2	43,5	15,4	50,7	22,2	48,8	21,7	50,1
TOTAL	16,7	33,3	20,4	41,3	10,9	25,9	11,4	30,8	11,7	26,5	15,3	33,6

(1) Treball per compte propi sobre treball en el sector (%). (2) Treball en microempreses sobre treball en el sector (%)
 Font: Elaboració pròpia a partir d'EPA (any 2000), LFS (any 2000)

També s'observa que a Catalunya (Barcelona) l'ocupació en microempreses és especialment elevada en l'hosteleria (un 74,4 per 100), en el comerç (un 62,9 per cent) i en altres serveis socials i personals (52,7). Presenta percentatges remarcables en la construcció (38,9), els serveis empresarials (33,0) i el transport (26,6). En el cas dels serveis empresarials, l'ocupació observada en microempreses és semblant a la d'alguns països europeus i, en canvi, és inferior a la d'Espanya (41,8). A Espanya el percentatge d'ocupats en microempreses és semblant al d'alguns països europeus i, en canvi, és inferior al d'Espanya (41,8). També a Espanya el percentatge d'ocupats en microempreses en el transport (36,7) és superior en deu punts percentuals al de Catalunya (Barcelona), que té un nivell més proper al del conjunt de la UE-15.

4.3. Motivació bàsica per treballar per compte propi

Tal com s'indica a la taula 3, els últims anys s'ha produït a Catalunya (Barcelona) un elevat augment de l'ocupació (17,5 per 100) i un increment de l'autoocupació de l'1 per 100. Durant el període 1995-2000 també s'aprecia que l'ocupació total va créixer a Espanya en un 20,1 per 100, mentre que la de treballadors per compte propi ho va fer en menys d'un 1 per 100. En canvi, a França i al Regne Unit s'aprecia un augment de l'ocupació total proper al 7 per 100 i un percentatge semblant de davallada de l'autoocupació. En termes relatius, en aquests últims anys en què l'ocupació total ha crescut molt considerablement a Catalunya i a Espanya, l'ocupació per compte propi ha perdut pes percentual en el total d'ocupació.

Pel que fa únicament al segment de microempreses, s'ha de destacar que a Catalunya (Barcelona) un lleuger augment de l'ocupació (1.076 persones, un 0,2 per 100 d'augment respecte a l'any 1999) es correspon amb una disminució del 5,7 per 100 de l'autoocupació (en termes absoluts, 18.964 individus menys). En el conjunt d'Espanya també s'aprecia una relació negativa entre la taxa de variació de l'ocupació (+ 4,4 per 100) i la de l'ocupació per compte propi (-2,5 per 100). A Alemanya, França i el Regne Unit, el nombre d'ocupats en microempreses s'ha reduït. A més, els ocupats per compte propi també han disminuït a França i al Regne Unit. Aquesta relació negativa entre ocupació i autoocupació suggereix que la motivació dominant per tre-

TAULA 3
VARIACIÓ EN L'OCUPACIÓ TOTAL I EN EL TREBALL PER COMPTE PROPI SEGONS LA DIMENSIÓ DE L'EMPRESA

	VARIACIÓ DE L'OCUPACIÓ TOTAL			VARIACIÓ DEL TREBALL PER COMPTE PROPI		
	EMPRESSES DE MENYS D'11 ASSALARIATS	EMPRESSES DE MÉS DE 10 TOTAL ASSALARIATS	TOTAL	EMPRESSES DE MENYS D'11 ASSALARIATS	EMPRESSES DE MÉS DE 10 ASSALARIATS	TOTAL
Catalunya (Barcelona) (1)	0,2%	28,4%	17,5%	-5,7%	175,0%	1,0%
Espanya (2)	4,4%	34,5%	20,1%	-2,5%	151,6%	0,9%
Alemanya (2)	-9,3%	15,0%	1,5%	11,9%	20,9%	9,2%
França (2)	-32,1%	6,8%	6,0%	-7,7%	-1,9%	-7,2%
Regne Unit	-2,1%	10,9%	6,8%	-7,1%	5,9%	-6,5%
UE-15 (2)	-2,0%	23,6%	6,8%	10,0%	56,3%	0,7%

(1) Les dades corresponen a la variació en el període 1999-2003, (2) Les dades corresponen a la variació en el període 1995-2000.
 Font: Elaboració pròpia a partir de LFS (anys 1995 i 2000) i EPA (anys 1999 i 2003).

ballar per compte propi en el segment de microempreses sembla respondre sobretot a l'anomenat plantejament *push*, és a dir, a la manca d'alternatives laborals adequades.

D'aquestes dades també cal assenyalar que, en tots els països seleccionats, la creació d'ocupació és superior en el segment d'empreses amb més de 10 treballadors en comparació amb la creació d'ocupació en microempreses, en especial en els casos català i espanyol. És a dir, que la capacitat potencial de creació d'ocupació no sembla trobar-se en l'estrat de les empreses de menys d'11 assalariats.

4.4. Nivell de formació dels treballadors per compte propi

A la taula 4 es mostren els nivells de formació estimats dels ocupats atenent a la situació professional i al nombre d'assalariats. A Catalunya (Barcelona) i també a Espanya, el nivell mitjà de formació de la població ocupada és de 10,1 anys. La mitjana en el conjunt de la UE-15 és d'11,4, mentre que a Alemanya i el Regne Unit se situa per damunt dels 12 anys. De les estimacions a Catalunya (Barcelona) destaca el fet que els empresaris sense assalariats presenten una mitjana de 9,3 anys i, en el cas dels aturats, de 9,1 anys.

TAULA 4
ESTIMACIÓ DELS ANYS D'EDUCACIÓ SEGONS LA SITUACIÓ PROFESSIONAL

	TREBALLADORS PER COMPTE PROPI					
	EMPRESARIS SENSE ASSALARIATS (AUTÒNOMS)	EMPRESARIS DE MICROEMPRESSES (D'1 A 10 ASSALARIATS)	EMPRESARIS D'EMPRESSES DE MÉS DE 10 ASSALARIATS	TOTAL ASSALARIATS	OCUPATS	ATURATS
Catalunya (Barcelona)	9,3	10,3	11,3	10,2	10,1	9,1
Espanya	8,7	9,7	10,6	10,4	10,1	9,5
Alemanya	13,3	14,1	14,6	12,1	12,3	10,9
França	11,5	12,1	13,4	11,4	11,5	9,8
Regne Unit	12,5	12,5	14,6	12,7	12,7	11,1
UE-15	10,7	11,2	12,5	11,5	11,4	10,1

Font: Elaboració pròpia a partir d'EPA (any 2000), LFS (any 2000).

De la mostra de països considerats, Espanya és l'únic en el qual la formació dels empresaris de les microempreses (9,7 anys de mitjana) és inferior a la dels assalariats (10,4 anys) i pràcticament igual a la mitjana de les persones en situació de desocupació (9,5 anys). A Catalunya (Barcelona) la mitjana de formació dels empresaris de microempreses (10,3) és semblant a la del conjunt dels assalariats (10,2). Concretament, tenint en compte el nivell d'estudis assolits, s'ob-

serva que gairebé el 50 per 100 dels ocupadors amb menys d'11 treballadors únicament compta amb estudis primaris en el cas català. A més, tant la proporció d'individus amb formació professional (16,9 per 100) com amb estudis superiors (16,4 per 100) és inferior a la mitjana global observada en el conjunt dels ocupats.

Les dades sobre el nivell de formació dels autoempleats atenent el sector d'activitat de l'empresa indiquen que a Catalunya (Barcelona) els empresaris sense assalariats posseeixen un nivell molt baix de formació, que és inferior fins i tot al nivell mitjà en el grup dels aturats, en els sectors de transport, la construcció, el comerç i l'hosteleria. De manera semblant, en el conjunt d'Espanya s'observa que en la indústria, el comerç i l'hosteleria, el transport i en altres serveis socials el nivell de formació dels empresaris de microempreses (ocupadors de 10 o menys assalariats) és inferior a la mitjana tant dels assalariats com dels aturats.

Finalment, a Catalunya (Barcelona) la majoria dels autoempleats no rep cap tipus de formació contínua. El percentatge d'empresaris sense assalariats que ha cursat estudis recentment només és del 0,2 per 100. Així mateix, en el cas dels ocupadors d'1 a 10 assalariats aquest percentatge és del 0,7 per 100.

5. CONCLUSIONS

En aquest treball s'han estudiat les característiques de la població autoocupada i s'ha prestat una atenció especial als empresaris sense assalariats i als empresaris de microempreses. A partir de fonts diverses de dades s'ha realitzat una comparació de la situació de Catalunya amb la d'Espanya i la de diversos països de la UE (Alemanya, França i el Regne Unit).

En primer lloc, concloem que el pes que tenen l'ocupació per compte propi i les microempreses en l'ocupació total de Catalunya (Barcelona) és inferior al nivell observat a Espanya, però considerablement superior al que representen en els països europeus seleccionats. Això és així, en bona part, per l'elevat nombre d'empresaris sense assalariats. L'hosteleria, el comerç, la construcció, el transport, i també els serveis empresarials i altres serveis socials i personals són els sectors que concentren sobretot l'autoocupació i l'ocupació en microempreses. En general, aquests sectors d'activitat tenen un pes important en el conjunt de l'economia i aporten poc valor afegit.

En segon lloc, l'ocupació per compte propi tendeix a disminuir els últims anys en termes relatius, tant a Catalunya com a Espanya. En el segment específic de les microempreses s'aprecia que els nivells d'ocupació i d'ocupació per compte propi varien en sentit oposat, ja que un augment de l'ocupació es correspon amb una davallada de l'autoocupació. Aquesta relació negativa entre ocupació i autoocupació suggereix que la motivació dominant per treballar per compte propi en el segment de microempreses sembla respondre sobretot a l'anomenat plantejament *push*, és a dir, a la manca d'alternatives laborals adequades. També s'ha observat que la creació d'ocupació dels últims anys és molt superior, tant en termes relatius com absoluts, en el segment d'empreses de més de 10 assalariats.

En tercer lloc, el nivell de formació dels treballadors per compte propi a Catalunya, tot i que és una mica més gran que el d'Espanya, és molt inferior al que s'observa a la UE-15. En general, la formació dels autoempleats sense assalariats i dels empresaris de microempreses és menor que la dels assalariats i semblant a la dels aturats. Aquesta situació és especialment acusada en sectors com el transport, la construcció, el comerç i l'hosteleria. Aquest baix nivell de formació dels empresaris de microempreses, si el comparem amb la resta de situacions laborals i amb els països europeus, continua essent un dels llasts de l'autoocupació.

D'aquests resultats es desprèn que, malgrat l'existència de múltiples excepcions, les microempreses catalanes en sectors com ara la construcció, el transport, el comerç i l'hosteleria no reuneixen les principals condicions que tenen les empreses gasela, és a dir, la identificació de noves oportunitats de negoci com a motivació principal per crear l'empresa i un elevat nivell de capital humà de l'empresari. En termes generals, l'autoocupació sembla haver estat en aquests

sectors una alternativa a l'atur o a la inactivitat en comptes d'una forma innovadora d'explorar una oportunitat.

Per tot això, considerem que cal avaluar amb detall les actuals polítiques públiques de promoció de l'ocupació per compte propi, especialment en els esmentats sectors. Considerem que aquestes polítiques haurien d'estar clarament dirigides a perfils personals i motivacionals que augmentaran les possibilitats dels autoempleats més dinàmics per crear empreses amb potencial de creixement. Així, les línies d'actuació se centrarien a convertir l'autoocupació en la base de pimes amb capacitat de creixement. Finalment, pensem que el present treball haurà de ser ampliat en futures investigacions mitjançant una anàlisi longitudinal a llarg termini que tingui en compte les transicions cap a i des de l'ocupació per compte propi.

Bibliografia

- ALBA-RAMÍREZ, A. (1994). «Self-employment in the midst of unemployment: the case of Spain and the United States», *Applied Economics*, vol. 26, pp. 189-204.
- AUDRETSCH, D. B. (1993). «New firm formation activity in US manufacturing», dins KARLSSON *et al.* (eds.), *Small business dynamics*, Routledge, Londres i Nova York, pp. 40-56.
- BATES, T. (1989). «Entrepreneur human capital endowments and minority business viability», *Journal of Human Resources*, vol. 20, pp. 540-554.
- BLANCHFLOWER, D. G. (2000). «Self-employment in OECD countries», *Labour Economics*, vol. 7, pp. 471-505.
- BLANCHFLOWER, D. G., i A. JOSWALD (1998). «What makes an entrepreneur?», *Journal of Labor Economics*, vol. 16(1), pp. 26-60.
- CAPELLERAS, J. L., i E. GENESCA (2002). «Micro enterprises and self-employment in Spain: an exploratory analysis», dins RENT XVI (*Research in Entrepreneurship and Small Business*) Conference Proceedings, vol. 2, Bellaterra, Barcelona, pp. 251-272.
- CAPELLERAS, J. L., i E. GENESCA (2003). «Formación y empleo por cuenta propia: un análisis comparativo a nivel internacional», dins GENESCA *et al.* (coord.), *Creación de empresas - Entrepreneurship*, Servicio de Publicaciones de la UAB, Bellaterra, Barcelona, pp. 549-569.
- CARRASCO, R. (1999). «Transitions to and from self-employment in Spain: an empirical analysis», *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, vol. 61(3), pp. 315-341.
- EUROSTAT (2001). *Enterprises in Europe*, European Commission, Luxemburg.
- EVANS, D., i L. LEIGHTON (1989). «Some empirical aspects of entrepreneurship», *The American Economic Review*, vol. 79(3), pp. 519-535.
- GIMENO, J.; T. FOLTA; A. COOPER, i C. WOO (1997). «Survival of the fittest? Entrepreneurial human capital and the persistence of underperforming forms», *Administrative Science Quarterly*, vol. 42, pp. 750-783.
- JULIEN, P. A. (2000). «High growth SMEs: explanatory factors», *Investigaciones Europeas de Dirección y Economía de la Empresa*, vol. 6(2), pp. 39-56.
- LIN, Z.; G. PICOT i J. COMPTON (2000). «The entry and exit dynamics of self-employment in Canada», *Small Business Economics*, vol. 15, pp. 105-125.
- MEAD, D. C., i C. LIEDHOLM (1998). «The dynamics of micro and small enterprises in developing countries», *World Development*, vol. 26(1), pp. 61-74.
- MCPHERSON, M. A. (1998). «Growth of micro and small enterprises in southern Africa», *Journal of Development Economics*, vol. 48, pp. 253-277.
- PINILLOS, M. J. (2001). «Factores coadyuvantes para la creación de empresas en la Comunidad de Madrid», *Papeles de Economía Española*, núm. 89/90, pp. 343-363.
- RITSILÄ, J., i H. TERVO (2002). «Effects of unemployment on new firm formation: micro-level panel data evidence from Finland», *Small Business Economics*, vol. 19, pp. 31-40.
- ROBINSON, P. B., i E. A. SEXTON (1994). «The effect of education and experience on self-employment success», *Journal of Business Venturing*, vol. 9, pp. 141-156.
- STOREY, D. J. (1991). «The birth of new firms - Does unemployment matter? A review of evidence», *Small Business Economics*, vol. 3, pp. 167-178.
- STOREY, D. J. (1994). *Understanding the Small Business Sector*, Routledge, Londres.
- TAYLOR, M. P. (1996). «Earnings, independence or unemployment: why become self-employed?», *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, vol. 58, pp. 253-265.
- THURIK, R., i I. VERHEUL (2003). «The relationship between entrepreneurship and unemployment: the case of Spain», dins GENESCA *et al.* (coord.), *Creación de empresas - Entrepreneurship*, Servicio de Publicaciones de la UAB, Bellaterra, Barcelona, pp. 521-547.